

SVENSKT NÄRINGSLIV

Lärarutbildningen i ett reformskede

– så kan systemet för uppföljning och utvärdering stärkas

MAJ 2026

Sammanfattning.....	3
1. Inledning	4
Syfte och frågeställningar	5
Avgränsningar	6
2. Nuvarande system för uppföljning och utvärdering av lärarutbildningarna.....	7
UKÄ:s uppdrag.....	7
Reglering av lärosätenas ansvar för systematiskt kvalitetsarbete.....	10
Så fungerar lärosätenas eget kvalitetsarbete.....	10
Andra nationella aktörer	11
Hur upplever nyckelaktörer att dagens system fungerar?.....	12
3. Lärande exempel på utvärdering och kvalitetsarbete	17
Konkreta exempel på kvalitetsarbete från svenska lärosäten.....	17
Nordisk utblick.....	18
4. Mot en förbättrad utvärdering av lärarutbildningarna.....	22
Studiens samlade bild.....	22
Utgångspunkter för fortsatt arbete	23
5. Svenskt Näringslivs slutord	25

Sammanfattning

Tillgången till behöriga och skickliga lärare är en av de viktigaste förutsättningarna för ett välfungerande skolväsende och för näringslivets långsiktiga kompetensförsörjning. Mot den bakgrunden har Svenskt Näringsliv gett Vilna AB i uppdrag att undersöka hur nuvarande system för uppföljning och utvärdering av grundlärar- och ämneslärarutbildningarna fungerar som underlag för kvalitetsutveckling, med siktet inställt på en dialog med regeringen, berörda departement, UKÄ och lärosätena. Rapporten bygger på ett femtontal intervjuer med företrädare för lärosäten, UKÄ, andra nationella aktörer och nordiska utvärderingsorgan, kompletterade med dokumentstudier.

Studiens resultat visar att systemets grundstruktur är etablerad: ansvarsfördelningen mellan UKÄ och lärosätena uppfattas som tydlig, det lokala ägarskapet skapar förutsättningar för formativt kvalitetsarbete och extern granskning bidrar med ett nödvändigt förändringstryck. Systemet har dock flera strukturella begränsningar. Granskningen fokuserar på processer och regelefterlevnad snarare än på faktiska utfall, vilket gör att en central fråga förblir obesvarad: om de lärare som utbildas är väl förberedda för yrket och om volymerna svarar mot skolans behov. De generella kvalitetssystemen fångar inte lärarutbildningens specifika villkor, dess decentraliserade organisation och spänningsfält mellan akademiska krav och professionens behov. Uppföljningen når inte heller ned till den nivå där besluten om undervisningens innehåll faktiskt fattas. Lärosätena fattar dessutom utbudsbeslut självständigt utan ett samlat nationellt perspektiv på var lärarna behövs.

Studiens medskick för det fortsatta arbetet är att den pågående reformeringen av lärarutbildningen erbjuder ett tillfälle att också stärka förutsättningarna för uppföljning och utvärdering, ett tillfälle som bör tas tillvara. En mer ändamålsenlig utvärdering bör utgå från forskning om vad som skapar kvalitet i lärarutbildning och sätta två kvalitetsdimensioner i centrum: yrkesförberedelsens kvalitet samt utbildningssystemets förmåga att leverera lärare i tillräcklig mängd med rätt ämnesmässig och geografisk fördelning. På nationell nivå behöver UKÄ:s mandat och verktyg kompletteras och samverkan mellan nationella aktörer stärkas. På lokal nivå behöver kvalitetsarbetet anpassas till lärarutbildningens specifika villkor och nå ned till den nivå där undervisningens innehåll faktiskt formas. Båda målen förutsätter bättre tillgång till jämförbara data samt bred förankring i dialog med lärosäten, profession och skolhuvudmän.

Fakta om Lärarutbildningen i ett reformskede – så kan systemet för uppföljning och utvärdering stärkas

Denna rapport redovisar resultatet av en undersökning som analys- och rådgivningsföretaget Vilna AB genomförde under december 2025 till mars 2026 på uppdrag av Svenskt Näringsliv. Undersökningen bygger på dokumentanalys och ett femtontal intervjuer med företrädare för lärosäten, myndigheter, nationella aktörer samt nordiska utvärderingsorgan.

1. Inledning

Tillgången till behöriga och skickliga lärare är en avgörande förutsättning för ett välfungerande skolväsende. Svenskt Näringsliv driver denna fråga utifrån två sammanlänkade perspektiv: att säkerställa hög kvalitet i skolans utbildningar och att på längre sikt stärka näringslivets kompetensförsörjning genom ett välfungerande utbildningssystem. Denna rapport berör främst det första av dessa perspektiv och tar sikte på hur dagens system för uppföljning och utvärdering av grundlära- och ämneslärautbildningarna fungerar i ett kvalitetsutvecklande syfte.

Sveriges lärarutbildningar har ett viktigt ansvar och gör ett gott arbete för att främja kompetensförsörjningen av lärare till det svenska skolsystemet. Det finns mycket som fungerar väl. Utredningen om att Utveckla lära- och förskollärautbildningarna framhöll nyligen att den verksamhetsförlagda utbildningen i huvudsak fungerar väl och utgör en central brygga mellan teori och praktik.¹ UKÄ konstaterar i en samlad utvärdering av landets lärarutbildningar att en övervägande majoritet av utbildningarna, efter genomförda åtgärder, bedöms hålla hög kvalitet, vilket vittnar om att lärosätena har förmåga och vilja att identifiera och åtgärda kvalitetsbrister. UKÄ lyfter också fram att det finns höga ambitioner och ett medvetet arbete vid lärosätena för att upprätthålla kvaliteten.²

De nuvarande lärarutbildningarna, som infördes 2011, står samtidigt inför flera välkända och väldokumenterade utmaningar. En av utmaningarna rör genomströmningen, där ämneslärautbildningen vid sidan av högskoleingenjörutbildningen har den lägsta examensfrekvensen av alla stora yrkesexamensprogram. Endast hälften, 50 procent, av nybörjarna på ämneslärautbildningen har tagit examen tre år efter den förväntade studietiden på programmet. Motsvarande andel bland nybörjare på grundlärautbildningen ligger på 63 procent.³ Avhoppet är inte jämnt fördelade över studietiden: på exempelvis grundlärautbildningen sker den största delen av avbrotten under och direkt efter det första läsåret.⁴

Parallellt upplever nyexaminerade lärare brister i yrkesförberedelsen. Återkommande alumnenkäter visar ett stabilt mönster sedan 2013 där alumner anger att de överlag är nöjda med den utbildning som de fått men att utbildningen i låg grad bidragit till förmågan att göra bedömningar av elevers arbeten och hantera konflikter i yrkesrollen. De innehållsområden som studenter anser mest otillräckliga är prov och betygssättning samt pedagogiskt ledarskap och konflikthantering. Vad man i första hand uppger sig ha saknat är undervisning tydligt kopplad till den yrkesnära praktiken, ett mönster som är stabilt över tid och särskilt framträdande bland alumner med examen mot grundskolans senare år och gymnasieskolan.⁵

UKÄ:s samlade utvärdering av lärarutbildningarna ger en bild av var kvalitetsbristerna är störst. De vanligaste bristerna rörde målpuffyllelse, men UKÄ:s bedömggrupper pekade också ut ett antal gemensamma utmaningar: bristande vetenskaplig och professionsrelaterad kompetens, svag forskningsanknytning samt otydlig koppling mellan kursernas lärandemål, examinationer och de övergripande examensmålen. I samtliga utvärderingar framkom dessutom problem med

¹ SOU 2024:81. Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning.

² UKÄ (2023), Nationell utvärdering av lärarutbildningarnas kvalitet 2016–2022 (Rapport 2023:9).

³ UKÄ/SCB (2025). Universitet och högskolor. Genomströmning på grundnivå och avancerad nivå till och med 2023/24. UF 20 SM 2503.

⁴ SOU 2024:81. Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning. Utredningen lyfter otillräckliga förkunskaper och svag motivation som viktiga förklaringar till avhoppet.

⁵ Se t.ex. Bertilsson, E. (2018). Tidigare lärarstudenters syn på lärarutbildningen. Analys av Lärarutbildningskonventets alumnenkäter 2017, 2015, 2013 och 2011.

ansvarsfördelningen vid examination inom den verksamhetsförlagda utbildningen. De allra flesta utbildningar uppnådde omdömet hög kvalitet efter åtgärder och uppföljning, men UKÄ konstaterar i utvärderingen att de strukturella utmaningarna kvarstår och att det behövs fortsatta satsningar både på nationell nivå och på lärosätetsnivå.⁶

Mot denna bakgrund, och med utgångspunkt i förslag presenterade av Utredningen om att utveckla lärar- och förskollärarytbildningarna, fattade regeringen i december 2025 beslut om en reform av lärarutbildningarna med skärpta antagningskrav och utökat innehåll i kognitionsvetenskap. UKÄ har fått i uppdrag att följa upp reformens genomförande under perioden 2026–2031.⁷ Regeringen gav också de universitet och högskolor som har lärarutbildningar i uppdrag att gemensamt planera så att dimensioneringen av lärarutbildningen motsvarar studenternas efterfrågan och skolhuvudmännens behov. Medel har också tilldelats för att lärosätena ska kunna utveckla sina utbildningssamarbeten för ett fortsatt utbud av lärarutbildningar i hela landet.

I detta reformskede väcks frågan om huruvida dagens system för kvalitetssäkring och utvärdering förmår fånga de utmaningar som utbildningarna brottas med, och om systemet är utformat för att bidra till faktisk och varaktig kvalitetsutveckling. Brister i systemet riskerar annars att leda till att reformens effekter varken synliggörs eller följs upp på ett meningsfullt sätt. För att ha ett gott underlag att utveckla kvaliteten i lärarutbildningen — men på sikt också kunna följa reformens faktiska effekter — behövs en fungerande och ändamålsenlig uppföljning och utvärdering. Det är denna fråga som rapporten tar sin utgångspunkt i.

Syfte och frågeställningar

Mot ovanstående bakgrund har Svenskt Näringsliv gett analys- och rådgivningsföretaget Vilna AB i uppdrag att undersöka hur nuvarande uppföljning och utvärdering av de reguljära lärarutbildningarna fungerar som underlag för kvalitetsutveckling. Syftet är att ta fram kunskap om hur uppföljning och utvärdering kan förbättras för att bättre kunna besvara frågor om lärarutbildningarnas genomströmning, yrkesrelevans och utbildningskvalitet. Rapporten är avsedd att ge Svenskt Näringsliv ett kunskapsunderlag i organisationens arbete för att verka för en ändamålsenlig och användbar utvärdering av landets lärarutbildningar — i dialog med regeringen, berörda departement och UKÄ, men också med de lärosäten som ansvarar för lärarutbildningen.

Undersökningen bygger på ett femtontal intervjuer med företrädare för lärosäten, UKÄ, andra nationella aktörer samt nordiska utvärderingsorgan, kompletterade med dokumentstudier av relevanta rapporter och utredningar.

- Universitetskanslersämbetet (UKÄ)
- Lärarutbildningskonventet
- Göteborgs universitet (2)
- Karlstad universitet
- Linköpings universitet
- Linnéuniversitetet
- Uppsala universitet
- Statskontoret
- NOKUT, norska myndigheten för kvalitetssäkring av utbildningen
- EVA, Danmarks Evalueringsinstitut

⁶ UKÄ (2023). Lärarutbildningarna: Kvalitet, utmaningar och strategier 2016–2022. Rapport 2023:9.

⁷ Utbildningsdepartementet (2025). Nu reformeras lärarutbildningen – här är alla förändringar. Pressmeddelande publicerat den 19 december 2025. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/12/nu-reformeras-lararutbildningen--har-ar-alla-forandringar/> (hämtat 2026-02-25).

- Centret för universitetspedagogik, Helsingfors universitet
- Sveriges Lärare (2)
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Dessutom har skriftliga synpunkter inhämtats från ytterligare medarbetare med uppdrag inom uppföljning och utvärdering av lärarutbildningarna vid Uppsala universitet och Högskolan i Dalarna.

Avgränsningar

Rapporten fokuserar i huvudsak på uppföljning och utvärdering av grundlärarutbildningen och ämneslärarutbildningen. Förskollärarutbildningen, yrkeslärarutbildningen och kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) har inte explicit utgjort utgångspunkt för analysen.

Syftet är att kartlägga och analysera det befintliga systemet för uppföljning och utvärdering samt att identifiera förbättringsområden, inte att föreslå förändringar av lärarutbildningarnas innehåll eller struktur. Det är också systemen och modellerna för uppföljning och utvärdering som sådana som står i fokus, snarare än de resultat och kvalitetsbrister som dessa visar. Med andra ord handlar rapporten om hur utvärdering organiseras, genomförs och används, inte om vad den visar i termer av kvalitet i de enskilda utbildningarna.

Intervjustudien omfattar ett urval av aktörer; lärosäten, UKÄ, Statskontoret, Lärarutbildningskonventet samt representanter för lärarutbildning i nämnda nordiska grannländer, och gör inte anspråk på att vara heltäckande. Urvalet syftar till att fånga variation och centrala perspektiv snarare än att representera samtliga berörda aktörer. Den nordiska utblicken är begränsad till en kort redogörelse för aktuella förhållanden gällande uppföljning och utvärdering av lärarutbildning i Danmark, Finland och Norge.

Slutligen, rapporten gör inte heller anspråk på att presentera en färdig modell för hur en utvecklad utvärdering av lärarutbildningen bör utformas. Snarare syftar den framåtblickande delen till att peka ut en inriktning för det fortsatta arbetet och att argumentera för varför en fördjupad kartläggning i dialog med berörda aktörer är ett nödvändigt nästa steg.

2. Nuvarande system för uppföljning och utvärdering av lärarutbildningarna

I detta kapitel beskriver vi hur nuvarande system för uppföljning och utvärdering fungerar, hur ansvaret är fördelat mellan olika aktörer i systemet samt vilka styrkor och begränsningar som följer med dagens system.

Grundprincipen är att det finns två huvudsakliga nivåer i dagens system för uppföljning och utvärdering av lärarutbildning: den nationella nivån och den lokala nivån för respektive lärosäte. På den nationella nivån har Universitetskanslersämbetet, UKÄ, ett centralt ansvar genom att, med utgångspunkt i internationellt överenskomna standarder, ta fram riktlinjer för lärosätenas kvalitetssystem och genom att granska lärosätenas kvalitetsarbete. Huvudansvaret för kvalitetsarbetet vilar dock på de enskilda lärosätena som tillhandahåller generella system för kvalitetssäkring av utbildning. Vid sidan av UKÄ:s och lärosätenas lokala arbete genomför även andra aktörer utvärdering av relevans för lärarutbildningarna. Det handlar till exempel om Lärarutbildningskonventets återkommande uppföljning i alumnenkäter, som undersöker tidigare lärarstudenters arbetssituation och synen på sin lärarutbildning. Även aktörer som Statskontoret och Riksrevisionen genomför ibland granskning med fokus på kvalitet i lärarutbildning.

UKÄ:s uppdrag

UKÄ är den centrala myndigheten för kvalitetssäkring av högre utbildning i Sverige. Myndighetens uppdrag regleras i förordning⁸ och ansvaret i förhållande till uppföljning och utvärdering av lärarutbildning består av fyra samverkande delar:

- **Kvalitetssäkring:** UKÄ ska ansvara för kvalitetssäkring av universitetens och högskolornas verksamhet genom 1) granskning av kvalitetssäkringsarbete, 2) utvärdering av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, 3) tematiska utvärderingar och 4) prövning av frågor om examenstillstånd. UKÄ ska årligen redovisa hur kvalitetssäkringen bidragit till kvalitetsutveckling och hög kvalitet i universitetens och högskolornas verksamhet.⁹
- **Granskning av effektivitet:** UKÄ ska ansvara för granskning av hur effektivt verksamheten bedrivs vid universitet och högskolor.¹⁰
- **Uppföljning:** UKÄ ska ansvara för uppföljning, omvärldsbevakning och analys av frågor inom myndighetens ansvarsområde. I detta ingår att 1) redovisa sammanfattande analyser över utvecklingen av verksamheten vid universitet och högskolor, 2) följa och redovisa

⁸ Förordning (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet.

⁹ 2 § förordning 2012:810.

¹⁰ 3 § förordning 2012:810.

arbetsmarknadens framtida kompetensbehov i relation till utbildningsutbudet, och 3) följa och redovisa de examinerades etablering på arbetsmarknaden. Myndigheten ska också ansvara för den officiella statistiken.¹¹

- **Tillsyn:** UKÄ ska utöva tillsyn över verksamheten inom sitt ansvarsområde.¹²

Utöver myndighetens instruktion kan regeringen ge UKÄ direkta uppdrag att utvärdera kvalitet i lärarutbildningen via regleringsbrev. I det senaste regleringsbrevet, avseende 2026, har UKÄ exempelvis fått tidigare nämnda uppdrag att fram till 2031 följa genomförandet av den reformerade lärarutbildningen och analysera hur reformen påverkar utbildningarnas kvalitet. I regleringsbrevet nämns också det pågående uppdrag som UKÄ har att följa försöksverksamheten med kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU60 och KPU75).¹³ Inom ramen för sitt ansvar för den officiella statistiken om högskoleväsendet publicerar UKÄ årligen statistik om bland annat studenter, genomströmning och etablering på arbetsmarknaden efter avslutade studier.

UKÄ genomför idag fyra huvudtyper av granskningar som ett sammanhållet system:

Lärosätetsgranskningar syftar till att kontrollera att lärosätet tar sitt kvalitetsansvar och bidra till dess kvalitetsutveckling. Granskningen bedömer om lärosätets samlade kvalitetssäkringssystem, avseende både utbildning och forskning, på ett systematiskt sätt säkerställer och utvecklar kvaliteten i verksamheten. Underlaget består av lärosätets självvärdering, en student- och doktorandinläga, fördjupningsspår samt intervjuer vid platsbesök. Granskningen leder till beslut om kvalitetssäkringsarbetet är godkänt eller inte godkänt, med separata beslut för utbildning respektive forskning. Samtliga granskningar följs upp cirka tre år efter beslut.¹⁴

Examenstillståndsprövningar syftar till att säkerställa att ett lärosäte har de förutsättningar som krävs för att studenter ska nå examensmålen innan en ny utbildning startar. Alla lärosäten måste ansöka om tillstånd för yrkesexamen och konstnärlig examen. Bedömningen görs av en extern bedömargrupp som granskar ansökan och intervjuar lärosätets företrädare. För statliga lärosäten fattar UKÄ beslut, medan UKÄ för övriga lämnar en rekommendation till regeringen.¹⁵

Utbildningsutvärderingar syftar till att både kontrollera att utbildningar lever upp till lagens krav och bidra till lärosätenas kvalitetsutveckling. Urvalet av utbildningar görs antingen på grund av risk för bristande kvalitet eller för att ge en nationell bild av en viss typ utbildningstyp, med särskild prioritet för yrkesexamina och legitimationsgrundande examina. Utvärderingen bygger på lärosätets självvärdering, intervjuer samt i förekommande fall självständiga arbeten, och kan leda till beslut om hög kvalitet eller ifrågasatt kvalitet. I det senare fallet får lärosätet ett år på sig att åtgärda bristerna, varefter UKÄ antingen beslutar om hög kvalitet eller återkallar examenstillståndet.¹⁶

Tematiska utvärderingar syftar till att bidra med kunskap och jämförelser inom områden av betydelse för kvaliteten i lärosätenas verksamhet, och till att stödja lärosätenas utvecklingsarbete. Utvärderingarna kan initieras av regeringen eller på UKÄ:s eget initiativ och kan ske på såväl lärosätetsnivå som utbildningsnivå. Metoden anpassas efter det aktuella temat. När en utvärdering är klar presenterar UKÄ en nationell bild och ger återkoppling till varje lärosäte. Till skillnad från övriga granskningsformer leder tematiska

¹¹ 4 § förordning 2012:810.

¹² 5 § förordning 2012: 810.

¹³ Regeringen (2025). Regleringsbrev avseende budgetåret 2026 avseende Universitetskanslersämbetet. Beslut 2025-12-18.

¹⁴ UKÄ (2025). Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete avseende utbildning och forskning.

¹⁵ UKÄ (2024). Prövningar av examenstillstånd. <https://www.uka.se/for-larosaten/provningar-av-examenstillstand> (hämtad 2026-03-03).

¹⁶ UKÄ (2025). Vägledning för utbildningsutvärderingar på grundnivå och avancerad nivå – inklusive uppföljning.

utvärderingar inte till några sanktioner. Samtliga utvärderingar följs upp, och uppföljningen avslutas med en återföringskonferens där lärosäten och bedömare samlas för kunskapsutbyte.¹⁷

Systemet för kvalitetssäkring förändrades 2017

Nuvarande ansvar för UKÄ gäller sedan 2017 då ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning infördes. Bakgrunden till förändringen var att regeringen bedömde att det tidigare systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning behövde utvecklas för att bli mer sammanhållet och bättre anpassat till både nationella behov och internationella principer för kvalitetssäkring, särskilt de som fastställts inom Bolognaprocessen.¹⁸

Förändringarna i relation till det tidigare systemet innebar att UKÄ:s roll gick från att ha uppdraget att utvärdera resultaten av lärarutbildningen till att istället granska hur lärosätena tar sitt ansvar för att säkra kvaliteten i utbildningen. I förarbetena till det nya systemet för kvalitetssäkring pekar regeringen ut vissa legitimationsgrundande examina, däribland lärarexamina, som prioriterade för regelbunden granskning i syfte att säkerställa hög och nationellt likvärdig kvalitet. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att utbildningarna bör utvärderas inom en sexårscykel.¹⁹

Vad gäller anpassningen till internationella principer för kvalitetssäkring hade UKÄ fått kritik från The European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA, en medlemsorganisation som samlar och företräder nationella kvalitetssäkringsmyndigheter inom högre utbildning i Europa och internationellt. ENQA tar fram ESG (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area), som är en gemensam europeisk referensram för kvalitetssäkring i högre utbildning. Referensramen syftar till att skapa en viss enhetlighet mellan länder och kompletterar nationella lagar och förordningar. Enligt ESG ska kvalitetssäkringsorganens granskningar vara både kontrollerande och kvalitetsutvecklande.²⁰ Sedan 2020 är UKÄ återigen medlem av ENQA och följer därmed riktlinjerna för det internationella samarbetet.²¹ Vid sidan av ENQA ingår UKÄ också i ett nordiskt samarbete i NOQA, Nordic Quality Assurance, vars huvudsakliga mål är att skapa en gemensam förståelse för olika nordiska perspektiv på frågor som rör kvalitetssäkring inom högre utbildning.²² Likaså är UKÄ del av det globala samarbetet i INQAAHE, International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education.²³

ESG och dess betydelse för kvalitetssäkring av lärarutbildning

ESG omfattar standarder och riktlinjer inom tre områden: 1) för lärosätenas interna kvalitetssäkring, 2) för extern kvalitetssäkring, samt 3) för kvalitetssäkringsorgan.

Den grundläggande principen för ramverket är att lärosätena har det primära ansvaret för kvaliteten, att kvalitetssäkring ska förena kontroll och utveckling samt att arbetet ska bidra till en hållbar kvalitetskultur. För lärarutbildning innebär ESG att utbildningarnas kvalitet ska säkerställas genom både systematiskt internt kvalitetsarbete och regelbunden extern granskning. ESG ställer krav på tydliga utbildningsmål, studentcentrerat lärande, ändamålsenlig bedömning, kvalificerad undervisande personal samt kontinuerlig uppföljning och förbättring. Samtidigt ska UKÄ som kvalitetssäkrande organ vara organisatoriskt och operativt oberoende.

Källa: UKÄ (2015). Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG). Översättning av Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), antagna vid ministerkonferensen i Jerevan, maj 2015.

Kvalitetssäkring av högre utbildning. U2015/1626/UH.

¹⁹ Regeringens skrivelse 2015/16:76. Kvalitetssäkring av högre utbildning.

²⁰ UKÄ (2025). ENQA. https://www.uka.se/om-oss/samverkan-och-samarbeten/enqa?plusbox=12_597a02fd194ce049812a9 (hämtad 2026-02-25).

²¹ Medlemskap i ENQA beviljas för en femårsperiod och kan förnyas om kvalitetssäkringsorganet genom extern granskning kan visa fortsatta ESG-överensstämmelse. Under 2025 inleddes granskningen som ska ligga till grund för prövningen av ett förnyat medlemskap.

²² För mer information om NOQA, se <https://www.nokut.no/en/about-nokut/international-cooperation/noqa/>.

²³ För mer information om INQAAHE, se <https://www.inqahe.org/>.

Reglering av lärosätenas ansvar för systematiskt kvalitetsarbete

Vid sidan av de riktlinjer och standarder som det internationella samarbetet anger regleras lärosätenas ansvar för att säkerställa kvalitet i utbildningen också av svensk lagstiftning.

Högskolelagen slår fast den principiella grunden: verksamheten ska bedrivas så att hög kvalitet nås i utbildning och forskning, resurser ska utnyttjas effektivt och personal och studenter bär ett gemensamt ansvar för kvalitetsarbetet.²⁴ Högskoleförordningen preciserar lärosätenas ansvar i vissa delar, till exempel vad gäller krav på studentinflytande. Lärosätena ska verka för att studenter tar aktiv del i kvalitets- och utvecklingsarbetet, och som en konkret mekanism för detta ska studenter ges möjlighet att framföra synpunkter genom kursvärderingar, vars resultat ska sammanställas och återkopplas.²⁵ Slutligen kopplar examensordningen kvalitetsarbetet direkt till utbildningens resultat: lärosätets kvalitetssystem måste säkerställa att utbildningarna leder till att studenterna uppnår de nationella examensmålen.²⁶

Så fungerar lärosätenas eget kvalitetsarbete

Lärosätena i studien beskriver hur ansvaret för kvalitetssäkringen av lärarutbildningarna i hög grad vilar på dem själva, inom ramen för de krav som UKÄ och gällande regelverk fastlägger. Uppföljningen är organiserad på flera nivåer: från övergripande granskningscykler och kontinuerlig uppföljning på program- och kursnivå, till samverkan med skolhuvudmän och den enskilda lärarens arbete med att planera, genomföra och utvärdera sin undervisning.

Periodisk granskning i sexårscykler

Den övergripande kvalitetssäkringen sker inom ramen för interna utbildningsutvärderingar som genomförs i sexårscykler och omfattar samtliga utbildningar vid lärosätet. Det är denna utvärdering som UKÄ granskar i sin lärosätesgranskning. Utbildningarna granskas mot fastlagda kvalitetsdimensioner och resultaten ligger till grund för åtgärdsplaner som sedan följs upp och redovisas. Inom ramen för dessa cykler bedömer lärosätena sin egen verksamhet i förhållande till examensmål och nationella krav.

Lärosätena beskriver att externa granskningar, genomförda av UKÄ eller i kollegiala samarbeten med andra lärosäten, ger ett värdefullt utifrånperspektiv som kompletterar den interna uppföljningen. Resultaten från sådana granskningar kan användas för att identifiera förbättringsområden och styra det fortsatta kvalitetsarbetet. Lärosätena lyfter fram att en extern blick skapar ett tydligt mandat att prioritera frågor som annars riskerar att stanna på en intern diskussionsnivå och att åtgärdsredovisningen mot UKÄ bidrar till att förändringsarbetet dokumenteras och följs upp på ett strukturerat sätt.

²⁴ 1 kap. 4 § högskolelagen (1992:1434).

²⁵ 1 kap. 14 § högskoleförordningen (1993:100).

²⁶ Bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100).

Löpande uppföljning på program- och kursnivå

Inom den ordinarie verksamheten sker kvalitetsuppföljning kontinuerligt, framför allt genom kursutvärderingar och programråd. Kursutvärderingar genomförs efter avslutade kurser och fångar studenternas erfarenheter av undervisningens upplägg, innehåll och examination. Resultaten sammanställs och utgör ett av de centrala underlagen när lärosätena beslutar om revideringar av kurser och program. Lärosätena beskriver hur kursutvärderingarna också fungerar som en direkt kommunikationskanal mellan studenter och kursledning, och att de synpunkter som lyfts fram tas om hand i det löpande förbättringsarbetet.

Programråden fungerar som ett forum för uppföljning på programnivå, där examensmål stäms av mot utbildningens faktiska genomförande och åtgärder initieras enligt ett årshjul med återkommande uppföljningstillfällen. Lärosätena beskriver hur programrådsarbetet skapar en struktur för att fånga upp brister och omsätta dem i förändringsarbete, med förankring i ledningen av lärarutbildningen.

Samverkan med skolhuvudmän

Lärosätena beskriver också ett löpande samarbete med de skolhuvudmän som tar emot studenter på verksamhetsförlagd utbildning och som sedan anställer de utexaminerade lärarna. Samverkan sker på avtals-, förvaltnings-, rektors- och handledarnivå och har fördjupats till följd av regleringen om övningsskolor och övningsförskolor. Lärosätena stämmer av hur programutbudet svarar mot skolväsendets kompetensbehov och anpassar vid behov studietakt, kursinnehåll och utbildningsformer utifrån de signaler som kommer från skolhuvudmännen. Denna dialog ger också lärosätena en löpande bild av hur nytexaminerade lärare upplevs fungera i sin yrkesroll, vilket används som underlag i det kontinuerliga programutvecklingsarbetet.

Den enskilda lärarens planering och uppföljning av undervisningen

På den operativa nivån beskriver lärosätena hur ett betydande ansvar för undervisningens faktiska utformning vilar på den enskilda läraren. Det är på den här nivån som beslut fattas om litteraturval, examinationsuppgifternas utformning, lektionstidernas disposition och det ämnesmässiga djupet inom ett givet kursinnehåll. Varje lärare förväntas planera, genomföra, följa upp och utvärdera sin undervisning, och de resultat som kursutvärderingar genererar kan utgöra ett centralt underlag i detta arbete.

Lärosätena beskriver hur kursplanernas övergripande mål ger den enskilda läraren ett påtagligt tolkningsutrymme, vilket möjliggör anpassning till studentgruppens sammansättning, till aktuell forskning och till ämnets löpande utveckling men också den enskilda lärarens egna bedömningar. Inom detta utrymme sker mycket av det konkreta kvalitetsarbetet, i mötet mellan lärarens ämneskunnande, didaktiska omdöme och den återkoppling som studenterna ger under och efter kursens gång. Lärarnivån är därmed den nivå där de formella kvalitetssystemens intentioner omsätts i faktisk undervisningspraktik.

Andra nationella aktörer

Vid sidan av lärosätenas egna system och UKÄ finns ett antal aktörer som på olika sätt kan bidra till den samlade bilden av lärarutbildningarnas kvalitet och funktion. Deras roller varierar, från nationella enkätundersökningar och sektorssamordning till bredare granskningar av statliga åtaganden och systemets styrning. Mottagare av dessa aktörers kunskap är både staten och de enskilda lärosätena.

Lärarutbildningskonventet

Lärarutbildningskonventet genomför en nationell alumnenkät som skickas till lärare några år efter examen och ger ett samlat underlag om hur utbildningen upplevts i relation till yrkespraktiken. De intervjuade lyfter fram enkäten som ett av de centrala nationella underlagen, eftersom den fångar erfarenheter från

verksamma lärare med distans till sin utbildning snarare än från studenter mitt i den. Flera pekar på att mönstren i enkäten är återkommande och ger en tämligen stabil bild av hur lärarna skattar lärarutbildningen och bekräftar ofta en redan känd bild. Det handlar exempelvis om moment som yrkesverksamma lärare hade önskat mer av, såsom betyg och bedömning, ledarskap, specialpedagogik och konflikthantering. En återkommande synpunkt är också att enkätens utformning inte medger jämförelser mellan enskilda lärosäten, vilket begränsar dess användbarhet för att identifiera skillnader i kvalitet mellan olika utbildningsmiljöer.

Sveriges universitets- och högskoleförbund

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) fyller en samordnande roll inom högskolesektorn och samlar lärosätenas gemensamma perspektiv i frågor som rör kvalitetssäkring och uppföljning. SUHF har en expertgrupp som handlar om lärarutbildning. De intervjuade beskriver SUHF som främst synligt i remissförfaranden och i gemensamma analyser av hur nationella krav och granskningsmodeller påverkar lärosätenas arbete. Rollen uppfattas av de intervjuade som mer reaktiv än proaktiv i relation till lärarutbildningens specifika kvalitetsfrågor.

Riksrevisionen och Statskontoret

Riksrevisionen och Statskontoret har inget formellt uppdrag riktat specifikt mot lärarutbildningarna, men kan inom ramen för sina respektive granskningsuppdrag belysa frågor med bäring på sektorn. Riksrevisionen granskar hur statliga åtaganden och medel används inom statlig verksamhet, medan Statskontoret på regeringens uppdrag utvärderar hur offentlig förvaltning och styrning fungerar. Vid vår intervju med företrädare för Statskontoret framkommer att myndigheten i sina utvärderingar av skolpolitiska satsningar ofta noterar betydelsen av lärarutbildningen för att övriga insatser i skolan ska fungera. Båda myndigheternas arbete kan ge relevanta perspektiv på hur ansvarsfördelningen mellan stat och lärosäten är utformad och hur den fungerar i praktiken.

Hur upplever nyckelaktörer att dagens system fungerar?

Av studiens dokumentanalys och intervjuer framkommer såväl styrkor som begränsningar i nuvarande system när det gäller uppföljning och utvärdering av lärarutbildning i ett kvalitetsutvecklande syfte. I följande avsnitt redogör vi för huvuddragen i dessa.

Upplevda styrkor i dagens system

Det framkommer under intervjuerna flera framträdande styrkor i dagens system för uppföljning och utvärdering av lärarutbildning. Dessa rör bland annat tydliga roller, lokalt ägarskap och nytta med extern samverkan.

Tydlighet kring roller och ansvar

Överlag beskriver de intervjuade en relativt tydlig fördelning av ansvar och roller mellan vad lärosätena själva ska göra och vilket ansvar som vilar på UKÄ. Denna fördelning uppfattas av en gemensam norm för kvalitetssäkring med ett lokalt handlingsutrymme. I sammanhanget är det flera av de intervjuade som lyfter fördelar med att lärarutbildningar hanteras på samma sätt som övriga högre utbildningar. Ett argument som förs fram i sammanhanget är att lärarutbildning visserligen ofta är föremål för politisk reformering, men att detta snarare talar för att hålla fast vid det generella systemet för högre utbildning än att lägga till parallella och ibland motstridiga styrlogiker vid sidan av

Jag tycker att dagens utvärdering är funktionell utifrån dagens styrning och ansvar. Det är viktigt att inte ha särskilda spår för lärarutbildningarna.

Representant för skolhuvudmän

Enligt den intervju som genomförts med UKÄ inom ramen för den här studien har myndigheten arbetat aktivt med att banta ned och förenkla sitt utvärderingssystem för att minska den administrativa bördan på lärosätena. Det tidigare systemet upplevdes som tungrovt och utmattande, och ambitionen är att nästa utvärdering av lärarutbildningarna ska vara ännu mer utvecklingsdrivande och mindre belastande.

Betydelsen av lokalt ägarskap och närhet till verksamheten

Genomgående beskriver de intervjuade att lärosätenas egna kvalitetssystem skapar förutsättningar för ett välfungerande lokalt kvalitetsarbete med interna utvärderingscykler, där närheten till verksamheten möjliggör snabb återkoppling och vidtagande av åtgärder.

”

Lärarutbildningarna ingår i lärosätets ordinarie utbildningsutvärderingscykel, där alla utbildningar utvärderas inom en sexårsperiod. Här har vi samma system som för hela universitetets alla utbildningar. Det finns ett antal dimensioner som ska utvärderas och ett system för åtgärdsplaner osv. Det fungerar mycket bra för våra behov, är en uppskattad modell av kollegierna och vi har själva rådighet över processen.

Lärosäte

En viktig kvalitet som beskrivs i dagens ansvarsfördelning är att lärosätenas egen kvalitetssäkring har bättre förutsättningar att bidra med formativ återkoppling till kvalitetsarbetet, jämfört med tidigare när UKÄ genomförde mer summativ utvärdering.

”

Vi har god hjälp av det vi själva granskar, det är ett kvalitetsdrivande arbete. När UKÄ genomförde utvärdering förr i tiden var granskningen mer summativ, medan vi har en formativ modell.

Lärosäte

En del av UKÄ:s granskningsprocess som nämns som särskilt värdefull är den inledande självvärderingen när lärosäten själva beskriver och motiverar utbildningens kvalitet utifrån uppsatta bedömningsgrunder. Ett lärosäte beskriver att fasen ger lärosätena en god möjlighet att identifiera sina brister och börja arbeta med dem direkt.

Intervjuerna ger också en delvis positiv bild av hur den löpande uppföljningen på kurs- och programnivå fungerar vid de lärosäten som ingår i studien, även om flera intervjupersoner också pekar på begränsningar som vi återkommer till i nästa avsnitt.

En genomgående styrka som lyfts är att de egna, verksamhetsnära data ger en snabbhet och relevans. Flera intervjupersoner betonar att nyckeltal följs löpande av programansvariga och att regelbundna uppföljningsmöten sker inom lärosätena. Uppmärksammade brister, oavsett om de kommer från studenter, lärare eller granskningar, identifieras och hanteras enligt strukturerade processer, vilket en intervjuperson beskriver som att "det är egentligen flera årshjul som kuggar i varandra."

Bland de konkreta exempel som nämns finns system där kursvärderingar aggregeras till programnivå och ger tydliga varningssignaler att agera på, liksom programkonferenser med medverkan av skolhuvudmän som skapar en direktkanal för återkoppling från avnämarna in i det löpande kvalitetsarbete

Extern granskning skapar förändringstryck

Flera intervjupersoner lyfter extern granskning som en central styrka i dagens system, inte primärt för att den genererar ny kunskap utan för att den skapar ett tryck som gör att identifierade brister faktiskt prioriteras och åtgärdas. Den grundläggande mekanismen är densamma oavsett om det handlar om UKÄ:s granskningar, en annan nationell aktör eller lärosätenas frivilliga samarbeten om ömsesidig granskning. När en extern aktör konstaterar en brist och ställer krav på återkoppling går det inte att bortse från den. Det gäller särskilt UKÄ, som också har mandat att pröva lärosätets examenstillstånd.

”

UKÄ:s utvärderingar från 2017 och framåt har gett ett starkt tryck in på hela lärosätet. När man får en brist och krav på att återkomma med åtgärder, då är det inget snack om att det här prioriteras. Då går det inte att tycka något, utan då gäller det att agera.

Lärosäte

En intervjuperson med erfarenhet från lärarutbildningsledning på flera lärosäten pekar på att statliga granskningar historiskt har gett lärarutbildningarna ett externt mandat att hävda sina behov gentemot andra delar av lärosätet. Enligt den intervjuade har lärarutbildningar generellt en svag status på lärosätena och en statlig utvärdering kan ge muskler att hävda sig internt kring problematik som var känd med gavs styrka genom UKÄ:s slutsatser. Det externa trycket beskrivs alltså i det avseende inte bara fungera som ett instrument för kvalitetssäkring utåt, utan också som ett stöd för lärarutbildningarnas interna ställning.

Självvärderingen, som utgör del av den inledande fasen av UKÄ:s granskning av lärosätens kvalitetssäkring, beskrivs av några intervjuade som särskilt värdefull eftersom den skapar ett naturligt tillfälle att identifiera brister och påbörja åtgärder direkt, utan att behöva invänta utfallet av granskningen.

Fördelar med extern samverkan

Exempel på förändringstryck genom externa kontakter beskrivs också när det handlar om samverkan mellan lärosäten i ett kvalitetsutvecklande syfte. Sådana exempel gäller enligt de intervjuade, inte kvalitetsarbetet för lärarutbildningarna specifikt, utan om att lärosäten samverkar genom att nyttja varandra för kollegial extern granskning av sina respektive kvalitetssystem. Exempelen som intervjupersonerna nämner innebär vanligen att tre lärosäten samverkar på detta sätt.

”

Nu tar vi ansvar för återkommande granskning själva. Vi samarbetar med två andra lärosäten i detta och är inne på andra cykeln. Samarbetet skapar förutsättningar att granska varandra, vi har peers och kan nyttja varandra mer. Det är ett välfungerande system.

Lärosäte

Intervjupersonerna nämner också extern samverkan med skolhuvudmän, det vill säga avnämare för de examinerade från lärarutbildningarna, som del av informationsinhämtning till kvalitetsarbetet. Framför allt är sådan samverkan kopplad till verksamhetsförlagd utbildning, övningskolor och programråd, där djupet och systematiken i kontakterna varierar. I viss mån nämner de intervjuade också regionala samarbeten med skolhuvudmännen gällande skolornas kompetensbehov.

Andra aktörers rapporter som värdefulla komplement

I viss mån nämns också andra aktörers bidrag med underlag till kvalitetsarbetet som en styrka i nuvarande system, särskilt när det gäller aktörer som samlar sektorn såsom Lärarutbildningskonventets alumnenkät. Även Skolverkets prognoser över kommande lärarbehov nämns som underlag som används vid dimensioneringsdiskussioner.

Upplevda begränsningar i dagens system

Vid sidan av de styrkor som de intervjuade beskriver vittnar de också om att nuvarande systemet för uppföljning och utvärdering av lärarutbildningarna har flera strukturella begränsningar. Dessa begränsningar hänger delvis samman och förstärker varandra.

Processfokus på bekostnad av utfall

De intervjuade beskriver att det idag saknas tillräcklig kunskap om huruvida lärarutbildningarna faktiskt levererar det som skolan och eleverna behöver, det vill säga om de lärare som utbildas har de färdigheter som krävs eller om de läser de lärarutbildningar som behövs mest. Kritiken hänger samman med granskningsmodellens processorientering där UKÄ har fokus på "hur lärosätena arbetar", inte på vilka resultat de når. Modellens inriktning skiljer sig på så vis mot den föregående som möttes av kritik för att

vara för resultatorienterad. För lärarutbildningarnas del uppger några av de intervjuade att granskningen mot examensmål och regelverk har begränsad användbarhet i kvalitetsarbetet eftersom den inte svarar på frågan "blir det bra lärare?". Problemet förstärks av att examensmålen är formulerade för att ge flexibilitet, vilket gör att i princip vilket innehåll som helst kan inrymmas utan att lärosätena formellt brister i relation till kraven:

”

Alla målskrivningar är skrivna som tånjbara amöbor, allt kan skrivas in. Lärosätena vill ha öppna målformuleringar, för att ha en flexibilitet att kunna ändra innehåll och föreläsningar.

Lärosäte

En av de intervjuade sammanfattar läget: "Jag tycker att man styr mot fel mål, vi behöver kolla om produkten fungerar." Det nuvarande systemet kan sägas bygga på ett antagande om att regelefterlevnad är en tillräcklig garant för kvalitet, något som ifrågasätts av flera intervjuade. Det leder till att beslutsfattare på nationell nivå idag inte kan få en helhetsbild av kvaliteten i lärarutbildningarna. Utan en sådan bild riskerar debatten och politiken att drivas mer av lösa påståenden och anekdotisk evidens än av systematisk kunskap, sammanfattar några av de intervjuade.

Ytterligare ett uttryck för att en nationell bild av tillståndet i lärarutbildningarna saknas gäller diskussionen om dimensionering, alltså frågan om hur många lärare som utbildas, inom vilka ämnen och med vilken geografisk spridning, samt hur detta stämmer överens med behoven i skolorna. Varje lärosäte fattar utbudsbeslut självständigt utan ett samlat nationellt perspektiv på vilka lärare skolan behöver. Styrningen inom detta område är enligt en av de intervjuade "våldigt svag mot hur vi normalt sett styr statens verksamheter", och lärosätena får helt styra dimensioneringen "ner till ämnesval", utan att systematiskt stämna av med avnämarna vilka lärare som faktiskt behövs.

Generella kvalitetssystem fångar inte lärarutbildningens specifika villkor

En begränsning med dagens system beskrivs hänga samman med att lärosätenas generella kvalitetssystem riskerar att missa det som är specifikt för lärarutbildning. Lärarutbildningarna är i sin organisation lite annorlunda jämfört med de flesta andra högskoleutbildningar. De är decentraliserade och spridda över ett stort antal institutioner och fakulteter och befinner sig i ett spänningsfält mellan akademiska krav och professionens behov. Intervjuerna ger en tydlig bild av att de generella kvalitetssystem som lärosätena tillämpar, och UKÄ granskar, inte är utformade för att fånga dessa specifika utmaningar.

En av de intervjuade sätter ord på grundproblemet: under mantrat att "lärarutbildningarna är hela universitetets angelägenhet" har det blivit svårt att etablera en ändamålsenlig sidoordning för lärarutbildningens specifika kvalitetsfrågor. De generella kvalitetssystemen fångar inte den interna splittringen och svårigheten att skapa sammanhang i en utbildning som bedrivs av ett stort antal institutioner utan tydligt gemensamt ägande av helheten. Vid de flesta lärosäten är lärarutbildningen organiserad som en matrisorganisation där kurs- och programansvar är åtskilda och kurser utförs av institutioner och fakulteter utanför den enhet som ansvarar för programmet som helhet. De intervjuade beskriver också hur lärarutbildningens svaga interna status vid många lärosäten innebär att resurser inte alltid når fram dit de är avsedda och att kvalitetsarbetet därmed bedrivs under villkor som sällan synliggörs i de generella uppföljningssystemen.

Den pågående reformeringen av lärarutbildningen hade kunnat vara ett tillfälle att aktualisera frågan om behovet av större samsyn, men:

”

Nu lämnas det relativt öppet igen, vilket försvårar både samordning och kvalitetsuppföljning. Om man ska kunna göra en samordnad kvalitetsuppföljning som inte bara handlar om examensmål utan om hur utbildningen genomförs, behöver man ta i beaktande att lärosätena tänker väldigt olika. [...] Det väcker frågan: kan det vara hur olika som helst och ändå hålla god kvalitet eller behövs en form av

kvalitetssamordning som också gör att lärosätena liknar varandra mer och underlättar rörlighet för studenter?

Lärosäte

Otillgängliga data och bristande möjligheter till inblick

En grundläggande utmaning i uppföljningen av lärarutbildningarna är att centrala data om utbildningarnas faktiska innehåll är svårtillgängliga eller helt otillgängliga för externa aktörer. De intervjuade beskriver hur lärplattformer, examinationsuppgifter, litteraturlistor och scheman i praktiken är stängda för insyn utifrån. För UKÄ innebär det ett metodologiskt problem: utan tillgång till det material där undervisningen faktiskt tar form är myndigheten hänvisad till lärosätenas självvärdering och intervjuer snarare än systematiska innehållsanalyser. Resultaten speglar vad lärosätena väljer att visa, inte nödvändigtvis hur utbildningen ser ut i praktiken.

Kursutvärderingarna, som är det primära instrumentet för löpande uppföljning på kursnivå, uppvisar genomgående låga svarsfrekvenser, ofta mellan tio och trettio procent. "Vi får extremt låg svarsfrekvens. Du kan ha kurser med hundra studenter, där cirka åtta studenter besvarar." Detta skapar utrymme för selektiv användning av resultaten, och enkäternas utformning beskrivs som ojämn och metodmässigt bristfällig. Enligt de intervjuade utgår datainsamlingen sällan från forskning om vad som faktiskt skapar kvalitet i lärarutbildning, utan fångar snarare generell studentnöjdhet.

På nationell nivå finns liknande begränsningar. UKÄ:s registerdata om etablering efter examen ger en formell bild av hur många som arbetar i skolan, men fångar inte kvalitativa aspekter av hur väl utbildningen förberett lärarna för yrket. Konkurrensen mellan lärosäten och känslan av att befinna sig under lupp bidrar till en bristande vilja att dela information: "Vi har ju inga incitament för att göra våra brister kända. Tvärtom, vi vill ju inte visa eventuella brister."

Uppföljningen når inte ned till den nivå där besluten fattas

En grundläggande utmaning är att uppföljningssystemen i begränsad utsträckning är utformade med hänsyn till de styrnings- och organisationsvillkor som lärarutbildningen faktiskt verkar inom.

Kombinationen av viss innehållsreglering och begränsad uppföljning av faktiska utfall skapar en otydlig styrlogik, där det varken är tydligt vad som ska uppnås eller hur det ska kunna kontrolleras om så sker.

Detta hänger samman med var besluten om undervisningens innehåll faktiskt fattas. Ett betydande ansvar för kursernas utformning vilar på den enskilda läraren, vars val av litteratur, examinationsuppgifter och pedagogisk inriktning sällan dokumenteras på ett sätt som är tillgängligt för andra än studenter och närmaste kollegor. Det som avgör kvaliteten i en kurs – vad som faktiskt undervisas, hur djupt, med vilka krav – är med andra ord inbäddat i en praktik som varken interna kvalitetssystem eller externa granskare har systematisk tillgång till:

”

Innehållet sätts på en otroligt låg nivå – väldigt, väldigt nära studenten. Det fattas inga centrala beslut alls, vilket betyder att en enskild lärare kan driva hjärtefrågor rakt in i utbildningen. Det skulle precis lika gärna kunna vara vad som helst.

Lärosäte

Kurser med identiska kursplansbeteckningar kan skilja sig väsentligt åt mellan lärare och lärosäten utan att detta synliggörs i någon uppföljning. Konsekvensen är att den data som faktiskt samlas in, kursutvärderingar, självvärderingar, intervjuer, beskriver systemet på en nivå där de avgörande kvalitetsskillnaderna redan är osynliga.

3. Lärande exempel på utvärdering och kvalitetsarbete

I studien har vi sökt efter exempel på kvalitetsarbete inom lärarutbildning som kan tjäna som inspiration och utgångspunkt för utveckling. Studien visar att lärdomar kan hämtas både från svenska lärosäten och från en nordisk utblick mot Danmark, Finland och Norge.

Konkreta exempel på kvalitetsarbete från svenska lärosäten

De svenska lärosätena har utvecklat kvalitetssystem som i flera avseenden fungerar väl inom ramen för de förutsättningar som finns. De intervjuade beskriver en relativt samstämmig grundstruktur som hänger samman med nationella riktlinjer och internationell standard, men där lärosätena inom denna ram har utvecklat egna verktyg och arbetssätt som ger praktisk nytta i det löpande kvalitetsarbetet. Gemensamt för de, som vi uppfattar, mer välfungerande exemplen är att de kombinerar strukturerad uppföljning med dialog och tillit, samt att de involverar externa parter på ett sätt som ger perspektiv utanför den egna organisationen.

Systematiskt kvalitetsarbete och ständiga förbättringar

Lärosätena beskriver sexårscykler med tydlig struktur där frågebatterier, nyckeltal och handlingsplaner följs upp systematiskt över tid. Systemen är inte lärarutbildningsspecifika utan gäller all högre utbildning vid lärosätet, men de intervjuade beskriver hur de ändå skapar förutsägbarhet och möjlighet att följa utvecklingen över tid. På lärosätetsnivå finns det flera intressanta exempel på hur arbetet kan bedrivas. Exempelvis Karlstads universitet beskriver ett färgkodningssystem för kursutvärderingar där grönt, gult och rött ger en snabb överblick som gör det lättare att prioritera åtgärder. Uppsala universitet genomför fördjupade genomströmningsanalyser som synliggör avhoppsmönster och belyser förkunskapernas betydelse för studenternas möjlighet att fullfölja utbildningen. Flera lärosäten arrangerar också programkonferenser där utmaningar presenteras för externa parter, vilket skapar ett forum för återkoppling utanför den ordinarie linjeorganisationen. Göteborgs universitet beskriver hur riktade kvalitetsutvecklingsmedel för identifierade utvecklingsområden möjliggör ett mer fokuserat förbättringsarbete.

Samverkan och extern blick

Som vi varit inne på tidigare berättar de intervjuade att regionala granskningsarbeten mellan lärosäten som ett av de mer värdefulla inslagen i kvalitetsarbetet. Linnéuniversitetets treklöversamarbete med Karlstads universitet och Mittuniversitetet är ett exempel. Liknande samarbeten finns mellan Linköpings universitet, Umeå universitet och Örebro universitet. De intervjuade beskriver hur en extern blick från aktörer med förståelse för lärarutbildningens specifika kontext ger en mer träffsäker kritik än generella

granskningar och att utfallen skapar ett mandat att prioritera frågor som annars riskerar att stanna på en intern diskussionsnivå. Skolhuvudmän och regionala utvecklingscentra involveras vid flera lärosäten i programrådsarbetet, vilket ger löpande återkoppling från avnämare.

Framgångsfaktorer

De intervjuade beskriver ett antal faktorer som återkommer i de exempel som fungerar väl. En tydlig cykel med kända tidpunkter för uppföljning och redovisning skapar förutsägbarhet och gör det möjligt att följa förändringar över tid. Dialog och tillit mellan programansvariga och ledning möjliggör snabb respons på identifierade problem utan att varje åtgärd behöver vänta på nästa formella granskningsrunda.

Kombinationen av kvantitativa nyckeltal och kvalitativa bedömningar beskrivs som central för att få en sammansatt bild. Peer review i kollegiala granskningssamarbeten, där granskarna känner till lärarutbildningens villkor, ger enligt de intervjuade en mer relevant och användbar kritik än externa granskningar utan denna förståelse. En återkommande iakttagelse är dock att den konkurrenssituation som råder mellan lärosäten kan motverka öppenhet om brister, vilket begränsar möjligheterna att lära av varandras erfarenheter.

Nordisk utblick

För att bredda studiens underlag och hämta inspiration från jämförbara system har vi genomfört en nordisk utblick med intervjuer i Danmark, Norge och Finland. De nordiska länderna delar flera grundläggande förutsättningar med Sverige, exempelvis en likartad skolstruktur, en tradition av stark lärarprofession och nationella kvalitetssystem för högre utbildning, vilket gör jämförelserna meningsfulla utan att de för den skull är rakt överförbara. En ytterligare likhet är att de nationella kvalitetssäkringsorganen i samtliga tre länder ingår i samma internationella nätverk för kvalitetssäkring inom högre utbildning. Det innebär att ländernas system vilar på en gemensam grund av standarder och riktlinjer, vilket gör jämförelserna särskilt relevanta.

Utblicken visar att flera av de frågor som är centrala i Sverige, om hur man fångar lärarutbildningens specifika kvalitet, hur arbetslivets perspektiv inkluderas och hur nationell uppföljning förhåller sig till lärosätenas autonomi, också är olösta eller under utveckling i våra grannländer.

Danmark – från panelbaserade utvärderingar till ackreditering och analys

Danmark Evalueringsinstitut (EVA) grundades 1999 med uppdraget att genomföra panelbaserade utvärderingar där experter besökte lärosätena och granskade utbildningarnas ämnesnivå, studieintensitet och praktik. Intervjupersonen beskriver hur fokus med tiden försköts mot ackreditering, där lärosätena själva ansvarar för att dokumentera sina kvalitetssystem och en separat ackrediteringsinstitution utgör kontrollinstans. Ackrediteringsprocesserna har upplevts som tunga och med begränsad betydelse för den faktiska utbildningskvaliteten. EVA fick i detta system ett mer analytiskt inriktat uppdrag och har på ministeriets uppdrag eller på eget initiativ undersökt aktuella problemområden – bland annat det danska systemet antagningssamtal, studenters motivation och den verksamhetsförlagda utbildningens utformning. Nu läggs EVA ner och ansvaret för uppföljning och analys förs över till ministeriets eget analyskontor.

Intervjupersonen lyfter fram centraliseringen av lärosätena som en viktig strukturell förändring: femton till tjugo tidigare institutioner har samlats till sex till sju professionshögskolor, vilket enligt intervjupersonen skapat förutsättningar för ett mer ambitiöst kvalitetsarbete. En styrka i den danska modellen beskrivs vara att den senaste reformen föregicks av en lång dialogprocess där både ministeriet och lärosätena bidrog till att definiera vad som var viktigt att undersöka. Det skapade enligt intervjupersonen en relativt bred uppbackning för reformen. Samtidigt tog processen fyra år från utvärdering till att de första studenterna

antogs under det nya systemet, vilket intervjupersonen beskriver som politiskt påfrestande. En återkommande innehållslig utmaning som lyfts fram är diskrepansen mellan utbildningens innehåll och skolpraktikens krav och att lärarutbildningen inte i tillräcklig utsträckning rustar studenterna för den verklighet de möter i klassrummet.

Lärdomar från Danmark – dialog och samsyn som grund för reform

- **En lång dialogprocess skapar legitimitet.** Den senaste danska reformen föregicks av ett gemensamt arbete där både ministeriet och lärosätena bidrog till att definiera vad som var viktigt att undersöka, vilket skapade bred uppbackning för reformens innehåll.
- **Centralisering kan stärka kvalitetsarbetet.** Konsolideringen från femton till tjugo institutioner till sex till sju professionshögskolor har enligt intervjupersonen skapat förutsättningar för ett mer ambitiöst och sammanhållet kvalitetsarbete.
- **Räkna med politisk otålighet vid långa processer.** Fyra år från utvärdering till reform beskrivs som svårhanterligt, vilket sätter gränser för hur långdragna dialogprocesser kan vara.

Finland – utarbetande av ramverk för att utveckla lärarutbildningen på vetenskaplig grund och i bred samverkan

Finland har ett kvalitetssäkringssystem för högre utbildning som i flera avseenden liknar det svenska. Ansvar för utbildningens kvalitet vilar på de autonoma lärosätena, som utformar sina program inom ramen för övergripande nationella riktlinjer och regelverk. Utvärderingsmyndigheten KARVI ingår i europeiska och nordiska nätverk av utvärderingsorgan, tar fram riktlinjer utifrån internationella standarder och genomför breda granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringssystem vart fjärde till sjätte år. Lärosätenas eget kvalitetsarbete liknar, enligt intervjupersonens utsago, också det som beskrivits för svenska lärosäten i föregående kapitel med generell kvalitetssäkring och löpande systematiskt kvalitetsarbete direkt kopplat till undervisningen på lärarutbildningarna.

Enligt intervjupersonen har det i Finland uppmärksammats att generella kvalitetssäkringssystem inte i tillräcklig utsträckning fångar kvalitetsfrågor som är specifika för lärarutbildningar. Ministeriet för utbildning och kultur inrättade för tio år Teacher Education Forum, ett nationellt samverkansforum med uppdrag att stärka och utveckla en forskningsbaserad lärarutbildning i bred samverkan. Forumet samlar samtliga lärosäten med lärarutbildning, universitet såsom Helsingfors, Åbo, Tammerfors, Jyväskylä, Östra Finland, Uleåborg och Lappland, samt yrkeshögskolor, tillsammans med ett brett spektrum av intressenter: lärarfackförbundet OAJ, lärarstudenters organisation SOOL, rektorsorganisationen, kommunförbundet, Utbildningsstyrelsen samt Ministeriet för utbildning och kultur. Fram till slutet av 2023 koordinerades forumet av ministeriet. För perioden 2024–2027 har samordningen övergått till Helsingfors universitet. Finansieringen av forumets verksamhet är statlig och utgår huvudsakligen från Ministeriet för utbildning och kultur.

Behovet av kompletterande, lärarutbildningsspecifik utvärdering är tydligt, menar intervjupersonen, inte minst när det gäller centrala frågor om kvalitet och effektivitet: vad lär sig egentligen blivande lärare under sin grundutbildning, i fortbildning och i yrkespraktik? Under innevarande mandatperiod (2024–2027) arbetar forumet därför med att utforma och implementera ett forskningsbaserat ramverk för kvalitetssäkring av lärarutbildning. Ramverket tar en utgångspunkt i den långsiktiga inriktningen i *Teacher Education 2050*, som anger att utveckling av både grundutbildning och fortbildning av lärare ska styras av

en gemensam vision om kontinuerligt lärande genom yrkeslivet med målet att lärare utvecklar en stark professionalism och professionell handlingsförmåga.²⁷

Arbetet med ramverket är systematiskt förankrat i internationell forskning om vad som skapar kvalitet i lärarutbildning, där forumet har identifierat individuella och kontextuella faktorer som forskningen visar är avgörande. Ramverket befinner sig för närvarande i en operationaliseringsfas där instrument för datainsamling utvecklas, med målsättningen att genomföra den första nationella datainsamlingen bland lärarstudier under hösten 2026. Över tid är ambitionen, enligt intervjupersonen, att ramverket ska spegla fler perspektiv än de studerandes (exempelvis lärarutbildarnas, rektorers och andra arbetslivsföreträdares). Systemet är utformat för att ge både återkoppling per lärosäte, och ett nationellt helhetsperspektiv, en samlad bild som idag saknas i Finland.

Lärdomar från Finland – utgångspunkter för lärarutbildningsspecifik utvärdering

- **Statlig involvering ger mandat och uthållighet.** Ministeriet har varit aktivt involverat i Teacher Education Forum från start, som initiativtagare, finansierare och medlem. Denna förankring stärker förutsättningarna för forumets legitimitet och långsiktighet.
- **Basera utvärderingen på forskning, inte bara nöjdhet.** Forumet har systematiskt gått igenom internationell forskning om vad som skapar kvalitet i lärarutbildning för att definiera vad som ska mätas.
- **Tänk systemiskt.** Utvärderingen bör spegla att lärande och undervisning är systemiskt och sker i mötet mellan lärare och elev, men med reglering av resurser, stödstrukturer och ledarskap på högre nivåer.
- **Ge lärarutbildarna ägarskap över utvärderingen.** En styrka i det finländska ramverket som är under uppbyggnad är att de som ansvarar för lärarutbildningen själva utformar kvalitetssäkringssystemet. Det skapar legitimitet och relevans.

Norge – tematiska utvärderingar med fokus på dialog och lärarutbildningens specifika utmaningar

Norge har ett kvalitetssäkringssystem där ansvaret för utbildningens kvalitet vilar på de autonoma lärosätena, inom ramen för nationella riktlinjer och lagstiftning. NOKUT, det norska organet för kvalitet i utbildning, är medlem i europeiska nätverk av utvärderingsorgan och arbetar utifrån gemensamma internationella standarder, i likhet med KARVI i Finland och UKÄ i Sverige.

NOKUT:s arbete är uppdelat i två spår. Det första är obligatoriskt: vart femte till sjätte år granskar NOKUT lärosätenas kvalitetssäkringssystem i sin helhet, och vid behov kan myndigheten utöva tillsyn mot enskilda utbildningsprogram. Lärosätena är enligt lag skyldiga att delta i dessa granskningar. Det andra spåret består av tematiska utvärderingar som är frivilliga att delta i. Lärarutbildningen har fått särskilt stort utrymme i detta arbete: mellan 2016 och 2024 utvärderades grundlärarutbildning, ämneslärarutbildning och motsvarigheten till KPU, med slutrapporter och förbättringsförslag riktade till vart och ett av de fjorton berörda lärosätena. Eftersom deltagandet är frivilligt beskriver intervjupersonen hur det är avgörande att lärosätena uppfattar ett reellt värde i processen.

Ett utmärkande drag i de tematiska utvärderingarna är att de saknar fastlagda indikatorer. I stället väljs utvärderingsteman utifrån varje utbildnings specifika utmaningar. Paneler med inhemska och internationella experter samt representanter från skola och studenter gör kvalitetsbedömningarna. Intervjupersonen beskriver hur detta skapar förutsättningar för lärosätena att samtala om kvalitet och dela erfarenheter trots att de i övrigt konkurrerar med varandra. Politikerna har, enligt intervjupersonen, aktivt använt utvärderingsresultaten, bland annat som underlag i propositioner. En utmaning som lyfts fram är

²⁷ Helsingfors universitet (2025). Teacher Education 2050. Vision for Finnish Teacher Education. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2025-03/visio_en_0.pdf (hämtad 2026-02-27).

dock att det tar lång tid från genomförd utvärdering till faktisk implementering av förbättringar och att NOKUT för närvarande inte planerar ytterligare tematiska insatser inom lärarutbildningen inom den närmaste framtiden.

Lärdomar från Norge – frivillighet kräver upplevt värde

- **Skapa förutsättningar för dialog om kvalitet trots konkurrens.** NOKUT:s tematiska utvärderingar ger lärosätena ett forum för att samtala om gemensamma utmaningar och dela erfarenheter, trots att de i övrigt konkurrerar med varandra.
- **Anpassa utvärderingsteman till lokala utmaningar.** NOKUT:s ansats utgår från varje utbildnings specifika situation snarare än fastlagda indikatorer, vilket ger en mer träffsäker återkoppling.
- **Frivilligt deltagande ställer krav på att processen upplevs som meningsfull.** Att de tematiska utvärderingarna inte är obligatoriska gör det avgörande att lärosätena ser ett reellt värde i att delta.
- **Räkna med lång tid från utvärdering till förändring.** Erfarenheten från Norge visar att det kan ta flera år innan utvärderingsresultat får genomslag i utbildningen.

4. Mot en förbättrad utvärdering av lärarutbildningarna

I det här kapitlet summerar vi studiens resultat och utvecklar möjliga utgångspunkter för en fortsatt utveckling av systemet för uppföljning och utvärdering av lärarutbildningen. I den framåtblickande delen gör vi inte anspråk på att presentera färdiga lösningar eller en fullständig modell för hur ett förbättrat system bör se ut. Ambitionen är i stället att, utifrån studiens samlade bild, peka ut en inriktning för det fortsatta arbetet och bidra till en mer systematisk diskussion om vad en ändamålsenlig utvärdering av lärarutbildningen behöver ta sin utgångspunkt i.

Studiens samlade bild

Ansvarsfördelningen mellan UKÄ och lärosätena uppfattas överlag som rimlig och tydlig. Internationellt förankrade standarder och riktlinjer ger systemet legitimitet och en gemensam norm för kvalitetssäkring, samtidigt som lärosätenas lokala handlingsutrymme värnas. Det lokala ägarskapet skapar förutsättningar för formativt och verksamhetsnära kvalitetsarbete och extern granskning bidrar med ett nödvändigt förändringstryck. Grundprincipen att lärarutbildningarna hanteras inom ramen för det generella systemet för högre utbildning uppfattas som en styrka, inte minst för att undvika parallella och motstridiga styrlogiker.

Studien visar samtidigt att de generella kvalitetssystemen inte fullt ut fångar de utmaningar och behov som är specifika för lärarutbildning. Lärarutbildningarnas decentraliserade organisation, med spridning över ett stort antal institutioner, och deras särskilda spänningsfält mellan akademiska krav och professionens behov ryms inte väl inom generella granskningsmodeller. Granskningen tenderar att fokusera på processer och regelefterlevnad snarare än på kvalitet och utfall, vilket innebär att en central fråga förblir obesvarad i det nationella systemet: om de lärare som utbildas är väl förberedda för yrket och motsvarar sektorns behov.

Utmaningarna med lärarförsörjningen förstärker behovet av en samlad nationell kvalitetsbild. I dag fattar lärosätena utbudsbeslut självständigt och utan ett systematiskt nationellt perspektiv på vilka lärare skolan faktiskt behöver. Bristen på jämförbara data och transparenta underlag gör det svårt att föra en informerad nationell diskussion om lärarutbildningens kvalitet och dimensionering. Det starka politiska intresset för lärarutbildningarna är välmotiverat, men riskerar att leda till ad hoc-styrning och fragmenterade insatser om det inte backas upp av systematisk och tillförlitlig kunskap om hur utbildningarna faktiskt fungerar. Den pågående reformeringen av lärarutbildningarna erbjuder ett tillfälle att också se över hur kvalitetsuppföljningen kan utvecklas i linje med reformens ambitioner, ett tillfälle som bör tas till vara.

Den nordiska utblicken bekräftar att dessa utmaningar inte är unika för Sverige. I Danmark, Finland och Norge brottas man med liknande frågor om hur generella kvalitetssystem ska kompletteras för att fånga vad som är specifikt för lärarutbildning, hur arbetslivsperspektivet ska inkluderas och hur nationell uppföljning ska balanseras mot lärosätenas autonomi. Gemensamt för de nordiska erfarenheterna är att sektorsspecifika utvärderingar kan motiveras som komplement till generella kvalitetssystem, att

utvärderingen behöver utgå från kunskap om vad som faktiskt skapar kvalitet i lärarutbildning och att bred förankring och dialog är avgörande för att ge legitimitet för ett sådant arbete.

Mot denna bakgrund är det angeläget att genomföra en fördjupande kartläggning för att tydligare ringa in vilka kompletterande moment som behövs i den svenska utvärderingen av lärarutbildning. En sådan kartläggning bör ta sin utgångspunkt i forskning om vad som skapar kvalitet i lärarutbildning, inkludera arbetslivets och professionens perspektiv och utformas i dialog med berörda aktörer för att säkra legitimitet och praktisk användbarhet.

Utgångspunkter för fortsatt arbete

En mer ändamålsenlig utvärdering av lärarutbildningen behöver, oavsett hur den slutligen utformas, ta sin utgångspunkt i tydliga mål om vad utbildningarna ska åstadkomma. Studiens resultat pekar mot att åtminstone två kvalitetsdimensioner bör stå i centrum i det fortsatta arbetet: yrkesförberedelsens kvalitet och utbildningssystemets förmåga att leverera lärare i tillräcklig mängd och med rätt fördelning.

Yrkesförberedelse på vetenskaplig grund: Studenterna behöver tillägna sig såväl goda ämneskunskaper som undervisningsstrategier med stöd i forskning. En utvärdering behöver fånga båda dimensionerna, inte bara om de förekommer i kursplanerna, utan om studenterna faktiskt ges förutsättningar att omsätta dem i praktiken. Förmågan att leda en undervisningssituation är central för läraryrket, men svår att fånga i generella kvalitetssystem. Utvärderingen behöver kunna säga något om i vilken utsträckning studenterna inte bara känner till utan också kan tillämpa strategier för klassrumsledarskap.

Volymen som motsvarar kompetensförsörjningsbehovet: En fungerande lärarförsörjning förutsätter att tillräckligt många rekryteras till utbildningarna, att genomströmningen är god och att de examinerade faktiskt övergår till och stannar kvar i yrket. Utbudet behöver också vara geografiskt och ämnesmässigt fördelat i förhållande till skolväsendets faktiska behov. Denna dimension är i dag i praktiken osynlig i det nationella utvärderingssystemet: lärosätena fattar utbudsbeslut självständigt utan ett systematiskt nationellt perspektiv på var lärarna faktiskt behövs.

En förbättrad utvärdering som i högre grad fångar kvalitet och utfall skulle inte enbart ge beslutsfattare bättre underlag, utan också kunna utgöra en hävstång för det lokala kvalitetsarbetet vid lärosätena.

Stärkt nationellt ansvarstagande med fokus på systemutvärdering

Idag saknas ett nationellt system som kan besvara frågan om huruvida lärarutbildningarna faktiskt levererar det skolan behöver. Det nationella systemet behöver i högre grad kunna besvara även den frågan, inte bara om lärosätena följer fastlagda processer. UKÄ har det formella ansvaret för kvalitetssäkring av högre utbildning och är den självklara huvudaktören även i en utvecklad utvärdering av lärarutbildningen. Men UKÄ:s mandat och verktyg behöver kompletteras. SUHF och Lärarutbildningskonventet har viktiga nätverk och kunskapsresurser som tillsammans skulle kunna nyttjas mer samlat ur ett nationellt perspektiv. En tydligare samverkan mellan aktörerna, där respektive roll kompletterar snarare än överlappar, skulle kunna ge systemet både större räckvidd och högre precision.

Det nationella perspektivet behöver också kombineras med ett regionalt, där lärosätenas utbud kontinuerligt stäms av mot skolväsendets behov. Det finländska Teacher Education Forum erbjuder ett exempel på hur ett sektorsspecifikt och brett förankrat forum kan samla lärosäten, profession, departement och myndigheter kring gemensamma kvalitetsfrågor med statlig finansiering och långsiktig kontinuitet.

Det nationella systemet behöver i högre grad stödja det lokala kvalitetsarbetet, inte bara granska det. Det handlar om tillgång till jämförbara dataunderlag, om arenor för kvalitetsdialog mellan lärosäten och om en tätare och mer löpande kommunikation kring vidtagna insatser och deras utfall. Statskontorets slutsats att Skolverkets kvalitetsdialoger med skolhuvudmän bidrar till kvalitetsutveckling är ett resultat värt att

beakta. Dialog som styrverktyg torde kunna fylla en liknande funktion i uppföljningen av lärarutbildningarna.

Stärkt lokalt ansvarstagande med fokus på systematiskt kvalitetsarbete som når undervisningsnivå

Det lokala kvalitetsarbetet behöver utvecklas så att det i högre grad når ned till den nivå där undervisningen faktiskt utformas. Generella kvalitetssystem fungerar väl på en övergripande nivå men tenderar att stanna där, utan att nå det operativa rum där kursinnehåll, examinationsuppgifter och pedagogiska val avgör utbildningens faktiska kvalitet. Ett stärkt lokalt ansvarstagande innebär att kvalitetsarbetet anpassas till lärarutbildningens specifika villkor, snarare än att enbart tillämpas inom ramen för det generella systemet för all högre utbildning vid lärosätet.

Det kontinuerliga förbättringsarbetet behöver involvera hela den lokala styrkedjan, från programansvariga och programråd ned till den enskilda kursledaren och läraren. Fokus bör ligga på både yrkesförberedelse och volymer, där genomströmning och övergång till yrket följs lika systematiskt som kursernas innehållskvalitet. Ett stärkt arbete med datadriven program-, kurs- och undervisningsutveckling förutsätter bättre och mer tillgängliga underlag än de kursutvärderingar med låg svarsfrekvens som i dag utgör det primära instrumentet på kursnivå. Det är viktigt att det lokala kvalitetsarbetet bygger på forskning om lärarutbildningar.²⁸

Att precisera hur dessa förutsättningar bäst kan omsättas i praktiken kräver fortsatt kartläggning, fördjupning och dialog med berörda aktörer. Den här studien är ett underlag i det arbetet, inte en färdig beskrivning av hur systemet bör se ut, utan ett argument för varför frågan behöver ställas mer systematiskt och med bredare förankring

²⁸ Se Alvunger & Wahlström (2018), Research-based teacher education? Exploring the meaning potentials of Swedish teacher education.

5. Svenskt Näringslivs slutord

Tillgången till välutbildade och skickliga lärare är en viktig förutsättning för ett konkurrenskraftigt näringsliv och ett välfungerande samhälle. Det är mot den bakgrunden Svenskt Näringsliv har gett Vilna i uppdrag att granska hur lärarutbildningen följs upp och utvärderas.

Läroutbildningarna är professionsutbildningar som ger examinerade studenter en statlig lärarlegitimation. Därför behöver kraven vara högt ställda på utbildningarnas kvalitet, relevans och dimensionering. Regering och riksdag har därför ställt krav på betydande förändringar av dagens läroutbildningar.

Många lärostudenter vittnar om att kraven är lågt ställda med få läroledda lektioner. Samtidigt har allvarig kritik framförts mot om dagens läroutbildningar verkligen förbereder blivande lärare på rätt sätt vad gäller såväl ämneskunskaper som undervisningsskicklighet och praktiska förberedelser för yrkesutövandet.

Den här studien förstärker bilden av att vi inte vet tillräckligt om hur läroutbildningarna faktiskt fungerar och om examinerade lärare får de kunskaper och erfarenheter som vi bör kunna ställa på ett legitimationsyrke. Studien visar att dagens system för uppföljning och utvärdering av läroutbildningarna har förtjänster men svarar inte fullt ut på den fråga som ytterst är avgörande: utbildas det tillräckligt många lärare med rätt kompetens för att möta skolans behov? Dessa frågor är både för svåra och viktiga för att kunna lösas av lärosätena var för sig.

Sverige befinner sig i ett gynnsamt läge. Reformeringen av läroutbildningen som regeringen beslutade i december 2025 är ett viktigt steg, och det finns nu ett momentum att också stärka förutsättningarna för att följa upp och utvärdera om reformen ger avsedda effekter. Det tillfället bör tas tillvara.

Svenskt Näringsliv rekommenderar följande åtgärder:

1. Regeringen bör ta initiativ till ett nationellt ramverk för kvalitet och dimensionering i läroutbildningarna

Ramverket bör vara evidensbaserat och brett förankrat, med fokus på vad som faktiskt skapar kvalitet. Det finländska *Teacher Education Forum* är en möjlig inspirationskälla. Ett förändrat arbetssätt behöver adressera både utbildningarnas innehållskvalitet och dimensionering: hur många lärare som utbildas, inom vilka ämnen och med vilken geografisk fördelning, i förhållande till skolväsendets faktiska behov.

2. UKÄ:s uppdrag och verktyg för att följa upp kvalitet och utfall bör ses över

UKÄ:s granskning behöver kunna besvara om nyutexaminerade lärare är väl förberedda för yrket och om utbildningsvolymerna svarar mot skolans behov, inte bara om lärosätena följer fastlagda processer. Det kan förutsätta tillgång till jämförbara data om utbildningarnas faktiska innehåll, inte enbart självvärderingar. Kvalitetsdialoger med lärosäten med läroutbildning skulle kunna vara ett värdefullt komplement till de formella granskningarna.

3. Befintliga underlag bör samordnas bättre för en samlad nationell bild

Läroutbildningskonventets alumnenkät, UKÄ:s registerdata och Skolverkets prognoser ger tillsammans värdefull information som i dag riskerar att vara fragmenterad och underutnyttjad. En samlad nationell bild av läroutbildningarnas kvalitet och dimensionering, som uppdateras löpande bör införas.

4. Det lokala kvalitetsarbetet behöver utvecklas utifrån läroutbildningens specifika villkor

Det lokala ägarskapet är en styrka, men kvalitetsarbetet verkar ha svårt att nå den nivå där val av litteratur, examinationsuppgifter och pedagogisk inriktning avgör kvaliteten. Det hänger delvis samman med att generella kvalitetssystem inte fullt ut fångar det som är specifikt för lärarutbildning: den decentraliserade organisationen och spänningsfältet mellan akademiska krav och professionens behov. Bättre dataunderlag och ett kvalitetsarbete som involverar hela styrkedjan från programansvariga ned till den enskilda kursledaren skulle kunna stödja det arbetet.

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm
Telefon 08-553 430 00

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma, 2026